

ŽIVOTNÍ PODMÍNKY V ČR 2022

Zdraví a kvalita života obyvatel ČR

Lidé a společnost

Praha, září 2023

Modul EU-SILC 2022 byl
spolufinancován grantem EU

Zpracoval: Odbor šetření v domácnostech

Ředitel odboru: Ing. Jiří Vopravil, Ph.D.

Kontaktní osoba: Ing. Táňa Dvornáková,
e-mail: tana.dvornakova@czso.cz

FOTO: zdroj Freepik

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na internetových stránkách ČSÚ:

www.czso.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111

www.czso.cz

Oddělení informačních služeb

tel.: 274 052 304, 274 052 451 | e-mail: infoservis@czso.cz

Prodejna publikací ČSÚ

tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@czso.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání

tel.: 274 052 347, 274 052 757 | e-mail: esds@czso.cz

Ústřední statistická knihovna

tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@czso.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

Hl. m. Praha

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673, 274 054 223

e-mail: infoservispraha@czso.cz | www.praha.czso.cz

Středočeský kraj

Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175

e-mail: infoservisstc@czso.cz | www.stredocesky.czso.cz

České Budějovice

Žižkova 1, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440

e-mail: infoserviscb@czso.cz | www.cbudejovice.czso.cz

Plzeň

Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108, 377 612 145

e-mail: infoservisplzen@czso.cz | www.plzen.czso.cz

Karlovy Vary

Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529, 353 114 525

e-mail: infoserviskv@czso.cz | www.kvary.czso.cz

Ústí nad Labem

Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176, 472 706 121
e-mail: infoservisul@czso.cz | www.ustinadlabem.czso.cz

Liberec

Nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec 1, tel.: 485 238 811
e-mail: infoservislbc@czso.cz | www.liberec.czso.cz

Hradec Králové

Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové 3, tel.: 495 762 322, 495 762 317
e-mail: infoservishk@czso.cz | www.hradeckralove.czso.cz

Pardubice

V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480, 466 743 418
e-mail: infoservispa@czso.cz | www.pardubice.czso.cz

Jihlava

Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 062, 567 109 073
e-mail: infoservisvys@czso.cz | www.jihlava.czso.cz

Brno

Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel: 542 528 115, 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@czso.cz | www.brno.czso.cz

Olomouc

Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 516, 585 731 511
e-mail: infoservisolom@czso.cz | www.olomouc.czso.cz

Zlín

tř. Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 932, 577 004 935
e-mail: infoservis-zl@czso.cz | www.zlin.czso.cz

Ostrava

Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel: 595 131 230, 595 131 232
e-mail: infoservis_ov@czso.cz | www.ostrava.czso.cz

Obsah

Poděkování	5
Úvod.....	6
Zjišťování životních podmínek (EU-SILC)	7
Životní podmínky českých domácností.....	10
Příjmová situace.....	10
Ukazatel příjmové nerovnosti.....	12
Jak domácnosti vycházely s příjmy.....	13
Zdroje příjmů domácností	14
Vliv sociálních transferů	15
Příznaky ohrožení chudobou	16
Příjmová chudoba	16
Materiální deprivace	20
Zdraví a kvalita života obyvatel České republiky.....	22
Hodnota BMI (body mass index).....	22
Sport a fyzická aktivita	23
Stravovací návyky	25
Péče o zdraví	26
Finanční zátěž péče o zdraví	27
Kvalita života a spokojenost.....	28
Volnočasové aktivity.....	29
Dobrovolnická činnost	31
Závěr.....	32

Poděkování

Výběrové šetření Životní podmínky je založeno na osobním setkání mezi respondentem a tazatelem. Loňský ročník byl poněkud složitější než roky předchozí. Průběh terénního šetření v domácnostech, které probíhá převážně v jarních měsících, zkomplikovala vlna epidemie covid-19, začátek války na Ukrajině a počínající energetická krize v zemi. I přes tyto komplikace a omezenou možnost osobních kontaktů se tazatelům Českého statistického úřadu (ČSÚ) podařilo získat reprezentativní údaje o životní úrovni českých domácností, a to především díky ochotě, vůli a osobnímu nasazení z obou stran.

Účast na šetření je dobrovolná, proto je třeba ocenit zájem každého vybraného respondenta s námi spolupracovat. Nelze však opominout ani záslužnou úlohu tazatelů. Touto cestou proto vyjadřujeme obrovské poděkování všem účastníkům šetření za rok 2022. Vstřícnosti všech, kdo se na zjišťování Životní podmínky podíleli, si velice vážíme.

ČSÚ důsledně dbá na dodržování zákonem stanovené ochrany osobních údajů. Respektuje a jedná plně v souladu s evropským rámcem ochrany osobních údajů General Data Protection Regulation (GDPR). Všechny poskytnuté informace jsou striktně důvěrné a jejich zpracování probíhá anonymně. Výsledné údaje jsou publikovány výhradně v agregované podobě, tudíž z nich nelze identifikovat žádnou jednotlivou informaci o konkrétní osobě či domácnosti.

Úvod

Brožura mapuje výsledky šetření Životní podmínky 2022. Je doplňkem oficiální publikace *Příjmy a životní podmínky domácností v roce 2022*, která obsahuje podrobnou metodiku šetření a výsledky v podobě přehledných tabulek za domácnosti a za osoby.

Údaje z šetření Životní podmínky domácností a jejich členů odrážejí celkovou sociálně ekonomickou situaci země a jejich údaje vhodným způsobem doplňují všeobecně známé makroekonomické ukazatele, především hrubý domácí produkt. Na národní úrovni výsledky slouží jako podklad při nastavování sociální politiky státu a pro analýzu vlivu této politiky na životní podmínky českých domácností, například v souvislosti s úrovní ohrožení příjmovou chudobou. Díky jednotné metodice zjišťování je možné porovnávat výsledky za Českou republiku s výsledky ostatních evropských států, případně s průměrem za Evropskou unii.

V první části brožury se dočtete o základních výsledcích šetření, které proběhlo v loňském roce, přičemž časové řady zachycují meziroční srovnání. Výsledky se týkají především příjmové situace domácností a jejich ohrožení příjmovou chudobou. Popisují například strukturu peněžních příjmů podle typu domácností či to, jak domácnosti se svými příjmy vycházejí.

Druhá část brožury je věnována tematickému modulu pro rok 2022, který zahrnoval okruhy otázek týkající se zdraví, životního stylu a celkové kvality života obyvatel České republiky.

Zjišťování životních podmínek (EU-SILC)

Výběrové šetření *Životní podmínky* každoročně přináší údaje o ekonomické a sociální situaci českých domácností. Národní verze šetření zvaného EU-SILC (*European Union – Statistics on Income and Living Conditions*) probíhá ve všech 27 členských zemích Evropské unie a dále ve Velké Británii, na Islandu, v Norsku, Švýcarsku, Makedonii, Srbsku a Turecku.

Smyslem šetření je získávat reprezentativní údaje o příjmovém rozdělení jednotlivých typů domácností, o způsobu, kvalitě a finanční náročnosti bydlení, o vybavenosti domácností předměty dlouhodobého užívání a o pracovních, hmotných a zdravotních podmínkách dospělých osob žijících v domácnostech. Sesbíraná data slouží k výpočtu ukazatelů peněžní a materiální chudoby, intenzity ekonomické aktivity a úrovně sociálního vyloučení.

Náhodný výběr respondentů probíhá v českých podmínkách ve dvou stupních. Na prvním stupni se z tzv. Registru sčítacích obvodů a budov náhodně vybírají statistické obvody, což jsou nejmenší existující územní jednotky České republiky (tato identifikace podle statistických obvodů se využívá například při volbách).

Z každého takto vybraného statistického obvodu je pak ve druhém stupni náhodně vybráno 10 bytů jednoznačně identifikovaných přesnou adresou, tj. názvem ulice a číslem popisným. V případě domů s více byty pak ještě navíc číslem bytu, popřípadě pořadím bytu v domě. Do výběru jsou zahrnuty všechny kraje tak, aby šetření pokrylo celé území České republiky, přičemž rozsah výběru za kraj se odvíjí od počtu obyvatel daného kraje.

Obvyklé bydliště je místo, které je pro danou osobu hlavním bydlištěm, v němž se osoba zdržuje bez ohledu na druh pobytu (trvalý, dlouhodobý, přechodný nebo nehlášený). Obecné pravidlo pro určení místa obvyklého pobytu osoby říká, že je to místo, kde osoba tráví většinu svého každodenního odpočinku.

Šetření provádějí speciálně proškolení tazatelé, kteří navštěvují vybrané byty a zjišťují údaje za všechny osoby, které v době šetření na dané adrese

obvykle bydlí, bez ohledu na jejich trvalé bydliště. Tyto osoby tvoří tzv. hospodařící domácnosti, kterých může být v jedné bytové jednotce i více.

Hospodařící domácnost je založena na prohlášení osob, které spolu žijí, že společně také hospodaří, tj. společně hradí základní nezbytné výdaje domácnosti jako je strava, náklady na bydlení a ostatní provozní výdaje domácnosti.

Kromě informací za byt a za domácnost se zjišťují také údaje za jednotlivé členy domácnosti, kteří ke konci minulého kalendářního roku dosáhli věku 16 a více let. To znamená, že v roce 2022 byly dotazovány osoby, které se narodily v roce 2005 a dříve.

Šetření je koncipováno jako čtyřletý rotační panel, což znamená, že se domácnosti účastní šetření celkem čtyři roky po sobě. Každý rok dochází k obměně zhruba čtvrtiny souboru tak, že domácnosti, u nichž skončil čtyřletý cyklus sledování, jsou nahrazeny domácnostmi z nově vybraných bytů. Dlouhodobější sledování vybraných domácností umožňuje sledovat změny a vývoj jejich životní situace. Aby nedocházelo v průběhu čtyřletého cyklu ke zmenšování velikosti výběrového souboru, jsou odstěhované domácnosti dohledávány na jejich nových adresách.

V roce 2022 bylo zjišťování údajů v terénu zahájeno 29. ledna a šetření bylo ukončeno 12. června. Aby se předešlo případným nedorozuměním, jsou o jeho průběhu předem informovány příslušné obecní úřady a policejní ředitelství. Podrobné informace o průběhu šetření lze získat od pracovníků oddělení terénních zjišťování ČSÚ na jednotlivých krajských správách ČSÚ, nebo od pracovníků oddělení sociálních šetření na ústředí v Praze.

Účast domácností ve výběrových šetřeních je dobrovolná, neexistuje zpravodajská povinnost vyplývající ze zákona jako např. u sčítání lidu. Respondenti tedy mají možnost účast v šetření odmítnout. Jako hlavní důvody odmítnutí šetření domácnosti jsou uváděny výhrady k zasahování do soukromí, obavy z případného zneužití sdělených informací, obavy vpustit cizí osobu do bytu či nedostatek času. Některé domácnosti také ze zásady odmítají sdělovat jakékoli osobní informace.

Mezi příčiny neuskutečnění šetření rovněž patří opakované nezastižení členů domácnosti nebo nemožnost jejich členů se šetření zúčastnit (např. zdravotní důvody, vysoký věk, jazyková bariéra). Nejvyšší podíl nevyšetřených domácností bývá v první vlně šetření. U dalších vln se vyšetřenost pohybuje stabilně nad 90 %, protože se jedná o domácnosti, které již byly vyšetřeny v první vlně. Celková vyšetřenost se pohybuje okolo 80 %.

Tabulka 1: Vyšetřenost domácností v šetření Životní podmínky v letech 2018–2022

Rok	Úspěšnost návštěv (v %)				Počet navštívených domácností	Počet vyšetřených domácností	Celková úspěšnost (v %)
	1. vlna	2. vlna	3. vlna	4. vlna			
2018	54,8	92,0	93,5	98,1	10 943	8 634	78,9
2019	56,2	94,5	94,6	97,4	10 892	8 707	79,9
2020	55,7	94,5	95,9	97,6	10 767	8 618	80,0
2021	57,0	95,6	95,5	98,4	10 750	8 677	80,7
2022	54,9	92,1	95,9	98,1	10 860	8 605	79,2

Práce s daty neumožňuje následnou identifikaci konkrétních osob nebo domácností. Ve všech fázích zpracování je zaručena anonymita zjištěných údajů a získaná data jsou důsledně chráněna. ČSÚ plně respektuje evropský právní rámec ochrany osobních údajů GDPR a jedná v souladu s ním. Všichni pracovníci ČSÚ zúčastnění na zjišťování a procesu zpracování dat jsou podle zákona č. 89/1995 Sb., o státní statistické službě, vázáni mlčenlivostí o veškerých šetřených skutečnostech.

Po zpracování dat jsou následně zveřejňovány pouze agregované výsledky, tříděné podle různých charakteristik (např. složení domácnosti, výše příjmů, ekonomická aktivita osob, počet pracujících, počet dětí, velikost obce nebo krajů). V těchto výstupních statistikách je nutné nějakým způsobem eliminovat zkreslení struktury domácností, jež vzniká v důsledku odlišných charakteristik domácností, které nebyly vyšetřeny, oproti těm, které vyšetřeny byly. K tomuto účelu jsou využívány váhy, díky nimž jsou údaje ze šetření Životní podmínky přepočítávány na celou populaci osob v ČR žijících v soukromých domácnostech. Tyto přepočty napravují především demografickou a sociální strukturu výběrového souboru. Při interpretaci výsledků je proto třeba mít vždy na paměti, že všechny publikované údaje jsou odhady vypočtené na základě dat získaných z výběrového šetření, a tudíž jsou zatížené určitou statistickou chybou.

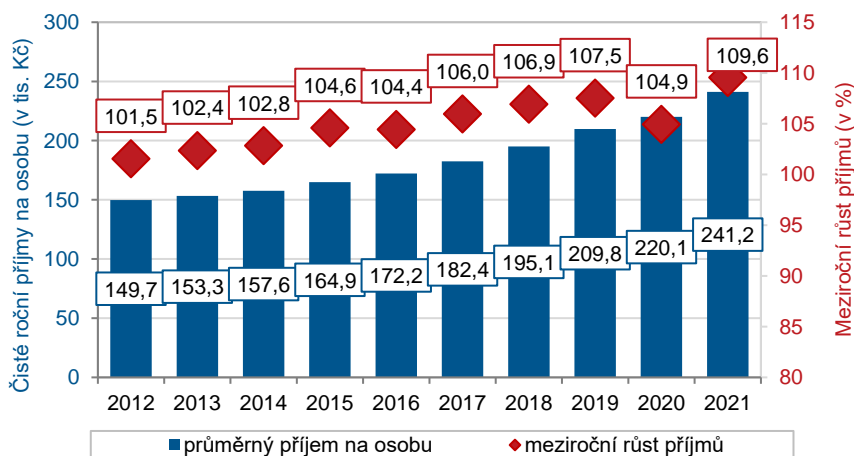
Životní podmínky českých domácností

Šetření *Životní podmínky 2022* proběhlo v 1. polovině roku 2022 a mapovalo aktuální životní úroveň českých domácností v době dotazování, a dále jejich příjmovou situaci za celý rok předcházející, tedy za rok 2021.

Příjmová situace

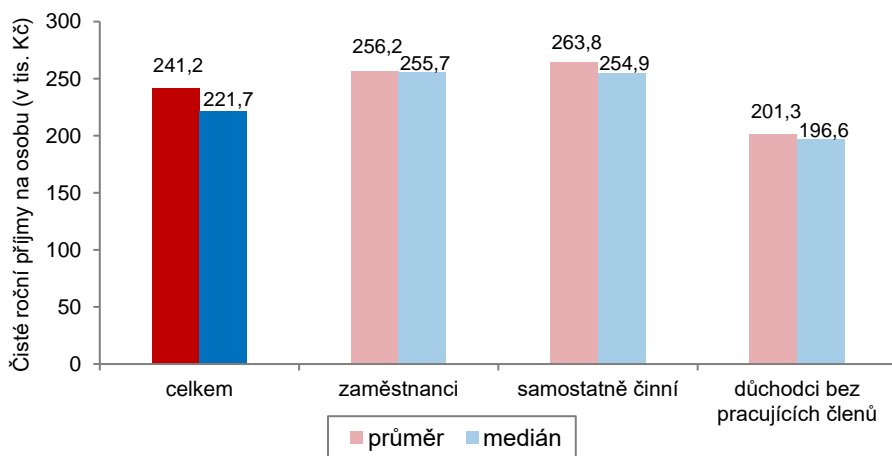
Průměrné roční čisté příjmy domácností meziročně vzrostly v roce 2021 na 241,2 tis. Kč, což je nominálně o 9,6 % více než v roce 2020, kdy činily 220,1 tis. Kč na osobu. Při zohlednění inflace to představuje reálný nárůst o 5,6 %. Příjmy tedy rostly jak nominálně, tak i reálně, takže si za své příjmy mohly domácnosti koupit více zboží či služeb. Jedná se tak o nejvyšší růst za posledních deset let. Měsíční průměr čistých příjmů činil 20 097 Kč na osobu. Ačkoliv i v tomto roce ještě do ekonomické situace země i jednotlivých českých domácností zasahovala pandemie covid-19, na příjmovou situaci domácností to obecně nemělo negativní vliv.

Graf 1: Vývoj průměrných čistých peněžních příjmů domácností na osobu v letech 2011–2021

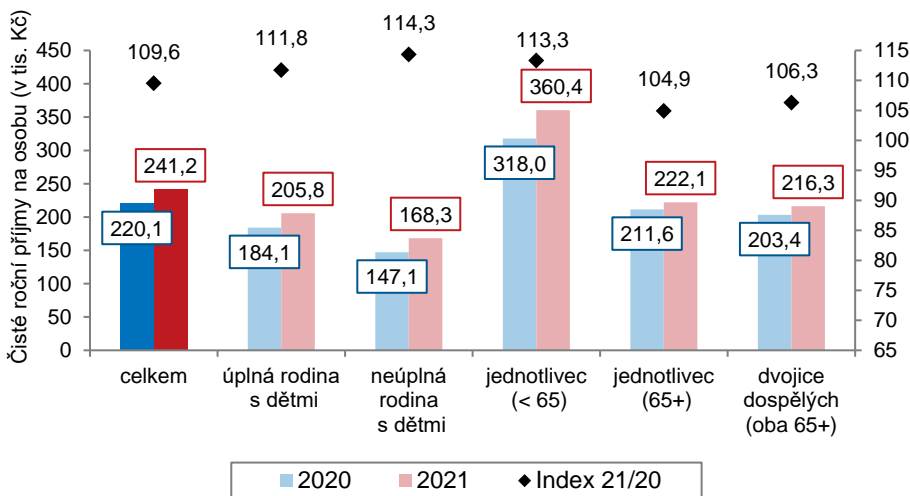
Průměr příjmů zkresluje extrémní hodnoty, proto přesnější informaci o příjmové situaci domácností udává medián příjmů domácností, neboli prostřední hodnota, tedy částka, na kterou nedosahuje právě polovina populace. Mediánový příjem domácnosti na osobu činil pro rok 2021 částku 221,7 tis. Kč. Pro rok 2020 mediánový příjem domácnosti na osobu dosahoval 203,3 tis. Kč.

Graf 2: Roční čisté peněžní příjmy domácností na osobu podle ekonomické aktivity – průměr a medián (2021)

Peněžní příjmy domácností v průběhu let sice postupně neustále rostly, ale ne všem skupinám obyvatel stejně. Z hlediska ekonomické aktivity rostly příjmy nejrychleji v domácnostech zaměstnanců, kterým se díky nižšímu zdanění jejich pracovních příjmů v důsledku zrušení konceptu tzv. superhrubé mzdy v roce 2021 výrazně navýšily čisté příjmy o 12,6 % na 256,2 tis. Kč. Nominálně dosahovaly nejvyšší úroveň příjmů domácností samostatně činných osob ve výši 263,8 tis. Kč, ale jejich nárůst nebyl tak vysoký. Příjmy domácností nepracujících důchodců se meziročně zvýšily o 4,5 % na 201,3 tis. Kč na osobu.

Graf 3: Roční čisté peněžní příjmy domácnosti na osobu podle typu domácnosti – srovnání let 2020 a 2021

Ukazatel příjmové nerovnosti

Podle koeficientu příjmové nerovnosti S80/S20 měla v roce 2022 v České republice pětina osob s nejvyššími příjmy 3,5krát vyšší příjmy než pětina osob s příjmy nejnižšími. V rámci Evropské unie se ČR dlouhodobě řadí k zemím s nejnižší příjmovou nerovností. Hodnoty koeficientu S80/S20 se v ČR dlouhodobě pohybují mezi 3,3-3,5.

Koeficient příjmové nerovnosti (Quintile share ratio) S80/S20 je definován jako podíl objemu příjmů připadajících na 20 % osob s nejvyššími příjmy (5. kvintil) k objemu příjmů připadajících na 20 % osob s nejnižšími příjmy (1. kvintil). Vyšší hodnota koeficientu znamená vyšší diferenciaci příjmů. Hodnota koeficientu 1 znamená absolutní rovnost příjmů všech členů společnosti.

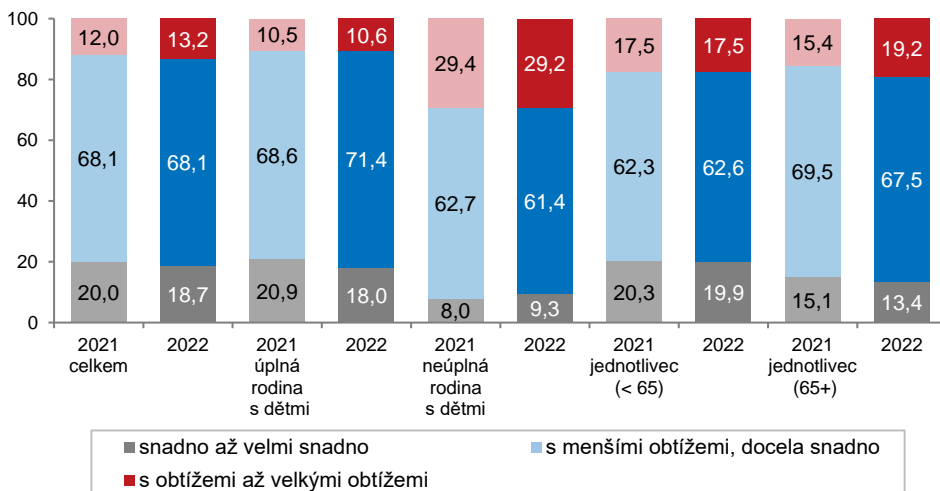

Jak domácnosti vycházely s příjmy

Příjmovou situaci domácností charakterizuje rovněž jejich subjektivní vnímání toho, jak vycházejí se svými příjmy. Objektivní nárůst peněžních příjmů za rok 2021 nekorespondoval s tím, jak vnímaly své příjmy samy domácnosti. V loňském roce totiž uvedlo 13,2 % domácností v ČR, že vycházejí se svým příjmem s obtížemi až velkými obtížemi, což byl meziroční nárůst o 1,2 procentního bodu. Naopak poklesl počet těch domácností, které uvedly, že vycházejí se svým příjmem snadno až velmi snadno (meziroční pokles o 1,3 procentního bodu).

Z pohledu typu sledovaných domácností vycházely s příjmy nejhůře rodiny tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi a osamělé ženy důchodkyně. Právě u jednotlivců starších 65 let došlo oproti loňskému roku k nárůstu podílu osob, které s příjmy vycházejí obtížněji, a naopak k poklesu podílu osob, které s příjmy vycházejí snadno.

Graf 4: Jak domácnosti vycházely se svými příjmy podle typu domácnosti v letech 2021 a 2022 (v %)

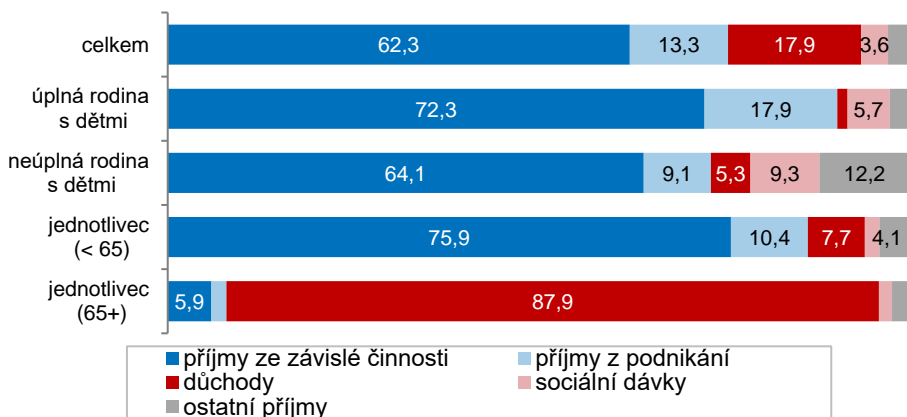

Zdroje příjmů domácností

Příjmy domácností lze rozdělit do pěti základních skupin: příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání, důchody, jiné sociální příjmy a ostatní příjmy.

Příjmy ze závislé činnosti tvoří tři čtvrtiny hrubých příjmů u jednotlivců mladších 65 let. V případě úplných rodin s dětmi tvoří příjmy ze závislé činnosti 72,3 % hrubých příjmů. V rámci neúplných rodin s dětmi se příjmy ze závislé činnosti podílejí na hrubých příjmech z 64,1 %. Podíl příjmů ze závislé činnosti na hrubých příjmech u jednotlivců starších 65 let je pouze 5,9 %. U této skupiny se na hrubých příjmech nejvíce podílejí důchody, a to z 87,9 %. Příjmy z podnikání tvoří největší část hrubých příjmů v úplných rodinách s dětmi, a to 17,9 %. Ostatní příjmy, což je v tomto případě hlavně výživné na děti, tvoří největší část hrubých příjmů u neúplných rodin s dětmi.

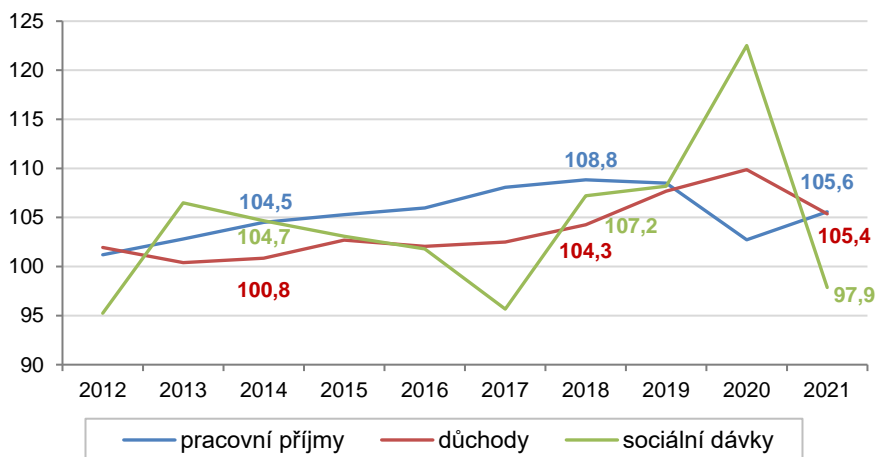
Graf 5: Struktura hrubých peněžních příjmů podle typu domácnosti za rok 2021 (v %)

Oproti roku 2020, kdy se z pohledu zdrojů na růstu příjmů nejvíce podílely sociální příjmy (kromě důchodů např. příspěvky na bydlení, příspěvky na péči, nemocenské pojištění), byl v roce 2021 zaznamenán jejich znatelný pokles. Podíl příjmů z pracovních a dalších činností v minulém roce naopak lehce vzrostl.

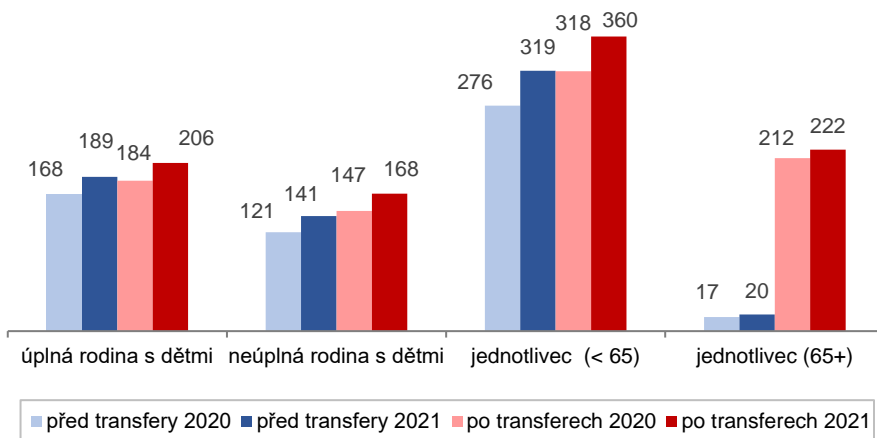
Graf 6: Meziroční vývoj podílu jednotlivých složek hrubých příjmů na peněžních příjmech v letech 2012–2021

Vliv sociálních transferů

Především u domácností jednotlivců nad 65 let byl vliv sociálních transferů na vývoj příjmů v letech 2020 a 2021 naprosto zásadní. Sociální transfery domácností představují situaci, kdy jsou do jejich příjmů započteny starobní důchody, dávky nemocenského pojištění, všechny další sociální příjmy a dávky státní sociální podpory. Pokud by byly příjmy domácností redukovány pouze na příjmy pracovní, příjmy z pronájmu nebo kapitálového majetku, mělo by to i výrazný vliv na výši ukazatelů ohrožení příjmovou chudobou či materiální deprivací. Ze sledovaných typů domácností byl nejnižší vliv sociálních transferů na příjmy u úplných rodin s dětmi.

Graf 7: Vliv sociálních transferů na příjmy jednotlivých typů domácností v letech 2020 a 2021 (osoba v tis. Kč/rok)

Příznaky ohrožení chudobou

Příjmová chudoba

Míra ohrožení příjmovou chudobou je indikátor, který se počítá podle mezinárodně platné metodiky stanovené Eurostatem. Udává podíl osob v domácnostech, který nedosahuje svými příjmy na vypočtenou hranici příjmů. Nevypovídá nic o počtu „chudých“ lidí ve smyslu hmotné nouze. Hranice ohrožení příjmovou chudobou je odvozena z příjmového rozdělení v dané zemi a je definována jako 60 % mediánu národního ekvivalizovaného disponibilního příjmu, což znamená, že je zohledněna také rozdílná velikost domácností a jejich složení. V roce 2022 tato hranice činila 15 571 Kč/měsíc (tzn. 186 852 Kč/rok). Tato částka představuje hranici pro domácnost jednotlivce. Vlivem růstu příjmů meziročně stoupla hranice ohrožení příjmovou chudobou o 1 516 Kč/měsíc, což bylo výrazně více než v letech předchozích.

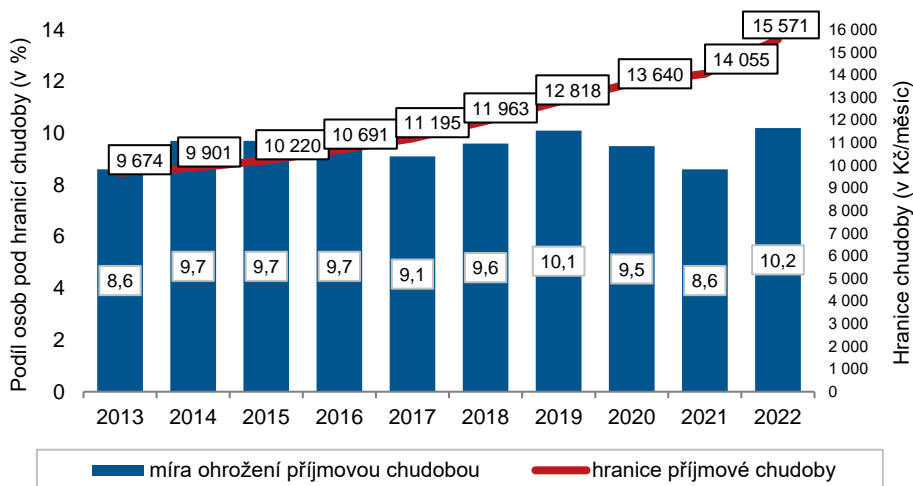

Tabulka 2: Měsíční výše hranice ohrožení příjmovou chudobou v roce 2022 podle složení domácnosti

Typ domácnosti	Částka v Kč
Jednotlivec	15 571 Kč
Dvě dospělé osoby	23 356 Kč
Rodič s dítětem do 13 let	20 242 Kč
Rodič se dvěma dětmi staršími 13 let	31 141 Kč
Rodiče s dítětem do 13 let	28 027 Kč
Rodiče se dvěma dětmi do 13 let	32 698 Kč
Rodiče se třemi dětmi – jedním do 13 let, dvěma staršími 13 let	43 598 Kč

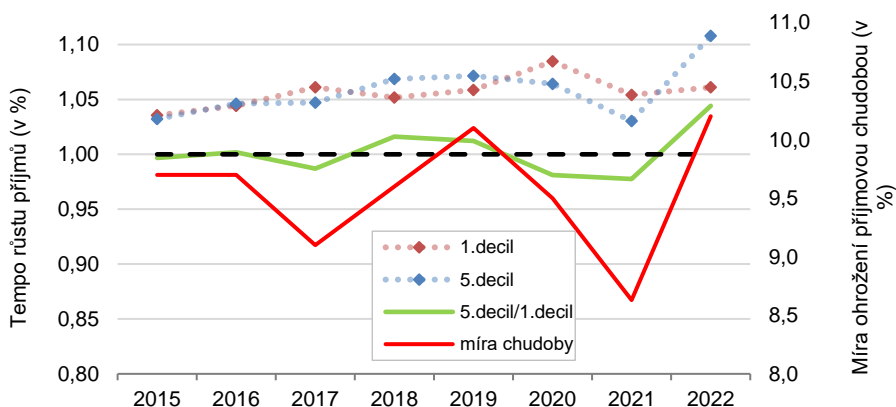
V roce 2022 dosáhla míra ohrožení příjmovou chudobou hodnoty 10,2 % a v absolutním počtu se týkala 1 046,4 tisíc obyvatel České republiky, což je přibližně o 100 tisíc osob více, než tomu bylo v roce 2021.

Graf 8: Vývoj hranice příjmové chudoby a míry ohrožení příjmovou chudobou v letech 2013–2022

Hranice ohrožení příjmovou chudobou s rostoucími příjmy každým rokem stoupá. Míra ohrožení příjmovou chudobou dlouhodobě kolísá kolem hodnoty 9 %. Pokles míry ohrožení příjmovou chudobou v roce 2021 a následný nárůst v roce 2022 je dán odlišným tempem růstu příjmů u různých skupin populace. Zatímco středně-příjmovým domácnostem (5. decil) se v roce 2021 výrazně zvýšily čisté příjmy, nízkopříjmovým skupinám (1. decil) jejich příjmy rostly citelně pomaleji. V roce 2022 podíl těchto dvou příjmových skupin výrazně vzrostl o 4,4 %.

Graf 9: Tempo růstu příjmů domácností a míra ohrožení příjmovou chudobou v letech 2015–2022

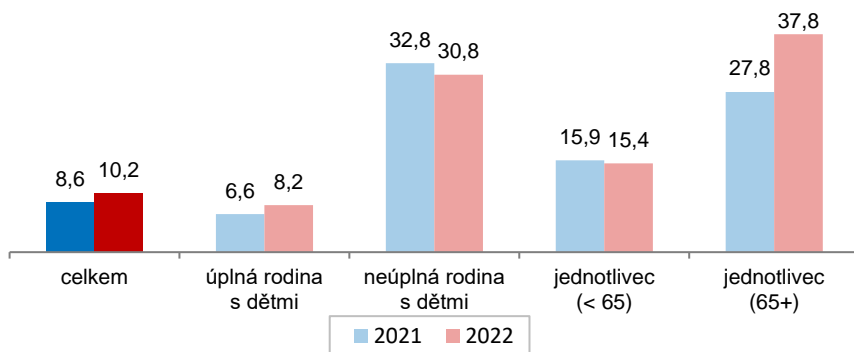
Trvale jsou nejvíce ohroženými skupinami domácnosti tvořené samotným rodičem s jedním či více dětmi, a dále jednotlivci ve věku 65 let a starší, a to převážně ženy. Z osob, které byly po většinu roku 2022 nezaměstnané, jich byla příjmovou chudobou ohrožena téměř polovina (49 %). Osob z neúplných rodin s dětmi bylo příjmovou chudobou ohroženo 30,8 %, a osob z rodin se třemi a více dětmi 17,6 %.

Podle sledovaných typů domácností se nejohroženější skupinou znovu stali jednotlivci ve věku 65 a více let, u nichž míra ohrožení příjmovou chudobou v roce 2022 dosáhla hodnoty 37,8 %, přitom v předchozím roce byla na úrovni

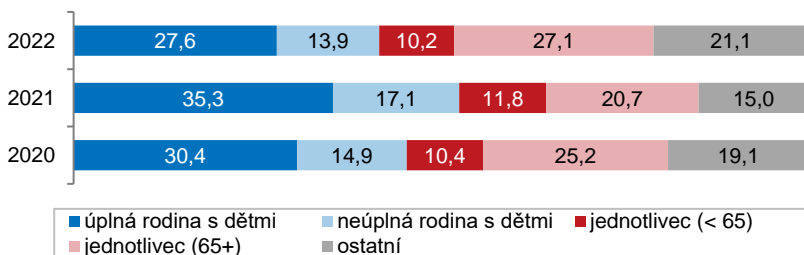
27,8 %. Došlo tedy ke zvýšení tohoto podílu o 10 p. b., a samotná míra ohrožení příjmovou chudobou u seniorů se tak vrátila prakticky na úroveň z roku 2020.

Graf 10: Podíl osob ohrožených příjmovou chudobou podle typu domácnosti v letech 2021 a 2022 (v %)

V roce 2022 se výrazně změnila i struktura domácností, v nichž žijí osoby ohrožené příjmovou chudobou. Oproti předchozím rokům došlo k poklesu podílu osob ohrožených příjmovou chudobou v rodinách s dětmi. Neznamená to však, že by klesla míra ohrožení příjmovou chudobou u dětí. Ta naopak mírně stoupla na 11,8 %.

Graf 3: Struktura osob ohrožených příjmovou chudobou podle typu domácnosti v letech 2020–2022 (v %)

Materiální deprivace

Míra materiální deprivace odráží materiální podmínky i vybavenost domácnosti, což je další důležitý prvek při posuzování celkové životní úrovně domácnosti. Indikátor míry materiální a sociální deprivace udává podíl osob, jejichž domácnosti si nemohou z finančních důvodů dovolit pět a více ze třinácti sledovaných položek. V roce 2022 dosáhla míra materiální a sociální deprivace hodnoty 4,8 %. Jedná se o měření podle metodiky, která rozšiřuje okruh sledovaných materiálních položek o sociální prvky života (jako je volnočasová aktivita, kontakt s přáteli, útrata pro sebe atp.). Dvě třetiny respondentů nebyly deprivovány ani jednou položkou.

Tabulka 3: Podíl osob v domácnostech, které si v roce 2022 nemohly dovolit z finančních důvodů danou položku (v %)

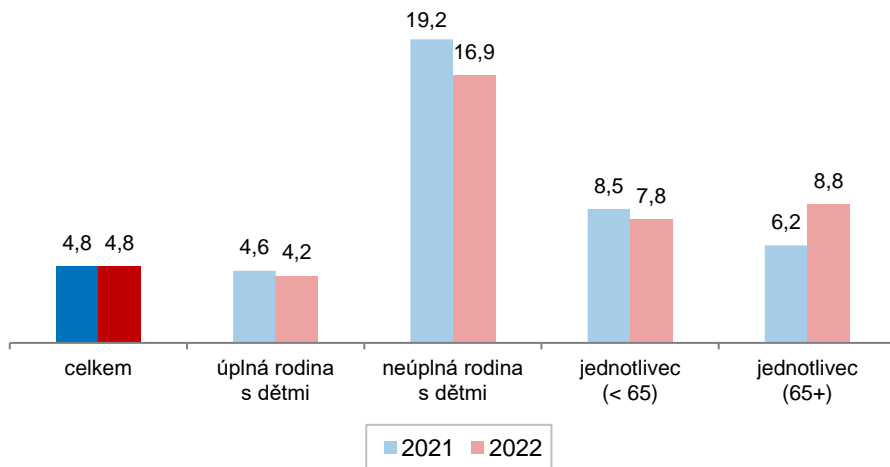
Specifická položka	Podíl osob v domácnostech (v %)
Pořízovat nový nábytek za opotřebovaný	26,5
Týdenní dovolená	18,0
Neočekávaný výdaj ve výši 13 600 Kč	17,5
Útrata pro sebe každý týden	5,0
Pravidelná volnočasová aktivita	4,7
Jíst maso, ryby, drůbež obden	4,4
Automobil	4,1
Dostatečně vytápět byt	2,9
Schopnost uhradit náklady na bydlení	2,7
Nové oblečení za obnošené	2,4
Scházení s přáteli, příbuznými 1x měsíčně	1,9
Připojení k internetu	0,9
Dva páry bot	0,6

Nejčastěji si domácnosti nemohly dovolit pořídit nový nábytek za opotřebovaný, zaplatit týdenní dovolenou pro všechny členy domácnosti nebo pokrýt neočekávaný výdaj ve výši 13 600 Kč.

Míra materiální a sociální deprivace se rovněž liší podle složení domácnosti. Nejvíce ohrožené materiální a sociální deprivací jsou neúplné rodiny s dětmi, u nichž ovšem míra materiální deprivace oproti roku 2021 mírně klesla. Naopak tato míra ohrožení v roce 2022 vzrostla u jednotlivců starších 65 let. Jednoznačně nejmenší materiální nedostatek ze sledovaných typů domácností uváděly úplné rodiny s dětmi.

Graf 12: Míra materiální a sociální deprivace v letech 2021 a 2022 podle typu domácnosti (v %)

Zdraví a kvalita života obyvatel České republiky

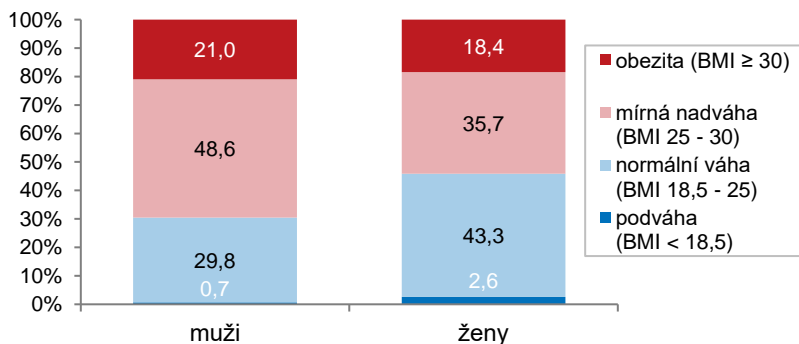
Šetření Životní podmínky navíc každoročně zahrnuje speciálně zaměřený modul. V loňském roce byl věnován dvěma tématům. První z nich se týkalo zdraví a životního stylu dospělých osob. Druhý tematický okruh se zabýval subjektivním hodnocením kvality života.

Hodnota BMI (body mass index)

U všech respondentů byla zjišťována jejich tělesná výška (v cm) a váha (v kg). Z těchto údajů byl následně vypočítán index tělesné hmotnosti, známý jako BMI (body mass index). Průměrná hodnota BMI obyvatel České republiky se pohybuje těsně za horní hranicí normální zdravé váhy, konkrétně za rok 2022 dosáhla hodnoty 26,2. O pět let dříve, v roce 2017, činila průměrná hodnota BMI 25,2.

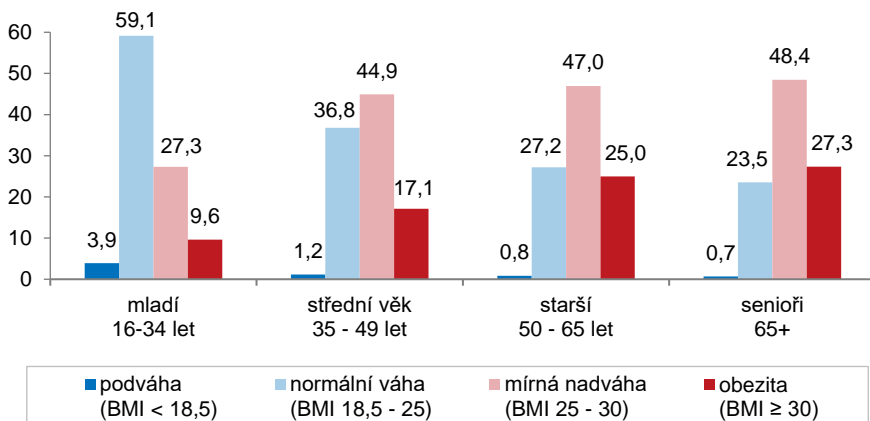
Mírná nadváha se vyskytuje u více než třetiny dospělých žen (35,7 %), u mužů je to však téměř polovina (48,6 %). Každý pátý muž trpí obezitou (21 %), u ženské části populace je to 18,4 %. Každá druhá žena má naopak BMI na úrovni normální váhy, případně podváhy. U mužů je to pouze každý třetí.

Graf 13: Struktura hodnoty BMI podle pohlaví za rok 2022 (v %)

Hodnota BMI postupně narůstá s přibývajícím věkem. Zatímco ve věku 16 až 34 let má normální váhu 59,1 % české populace, ve věku 35 až 49 let je to již pouze 36,8 %, tedy o něco více než třetina lidí daného věku. Ve skupině 50 až 64 let je to pouze 27,2 % dospělých osob a výrazně zde přibývá osob s mírnou nadváhou (47,0 %). Ve věkové kategorii 65 a více let má normální zdravou váhu už jenom 23,5 % osob. Naopak každý čtvrtý senior trpí obezitou (27,3 %).

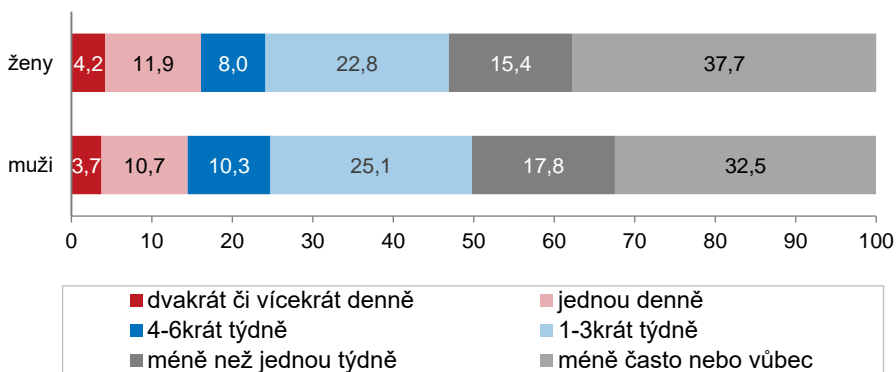
Graf 14: Struktura hodnoty BMI podle věku za rok 2022 (v %)

Sport a fyzická aktivita

V rámci šetření v roce 2022 bylo také zjišťováno, jak často se respondenti věnují volnočasové fyzické aktivitě, do níž lze zahrnout sport, ale také jakoukoliv rekreační aktivitu delší než 10 minut, u níž dochází ke zrychlení dechu či tepu. Každý den si najde čas na pohyb ve svém volném čase 14,4 % mužů a 16,1 % žen. Alespoň jednou týdně se pravidelně hýbe 35,4 % mužů a 30,8 % žen. Oproti tomu třetina mužů v ČR přiznává, že neprovozuje žádnou fyzickou aktivitu ve svém volném čase. Mezi ženami je tento podíl ještě vyšší, dosahuje 37,7 %.

Graf 15: Sport a volnočasová fyzická aktivita týdně podle pohlaví (2022, v %)

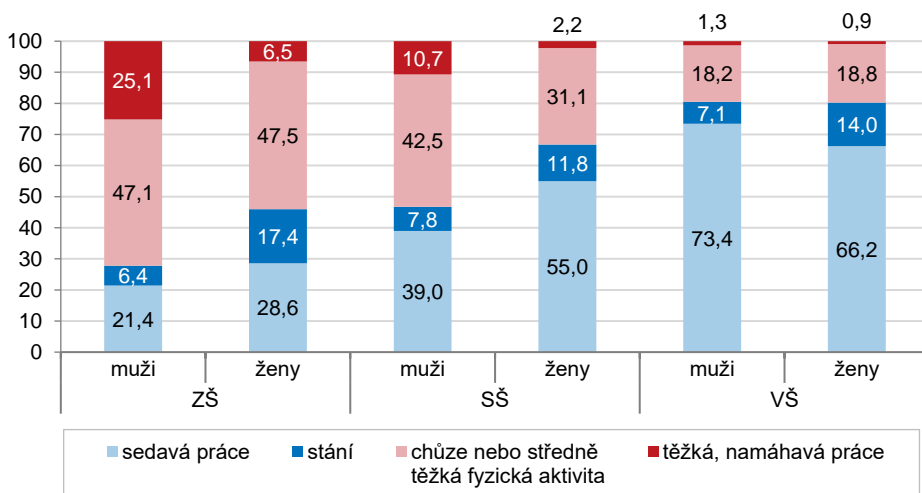

Fyzická aktivita byla sledována nejen ve volném čase osob, ale také ve vztahu k jejich pracovnímu zařazení. Téměř polovina žen v České republice má sedavou práci (49,6 %), naopak stání uvedlo 14 % žen (např. učitelky, kadeřnice, prodavačky u pultu). Těžkou a fyzicky náročnou práci vykonávají převážně muži, konkrétně 14,6 % mužů oproti 3,2 % žen. Chůzi nebo středně těžkou fyzickou aktivitu uvedlo 39 % mužů a 33 % žen. Sem se řadí profese jako je poštovní doručovatelka, zdravotní sestra, číšník, instalatér apod.

Podíl osob se sedavým zaměstnáním se zvyšuje s vyšším dokončeným vzděláním a obecně je vyšší u žen. Výjimku tvoří vysokoškoláci, kde v sedavé pracovní aktivitě muži (73,4 %) předčili ženy (66,2 %). Stání je ve všech vzdělanostních skupinách více zastoupeno u žen. Chůze nebo středně těžká fyzická aktivita se nejvíce týká osob se základním vzděláním.

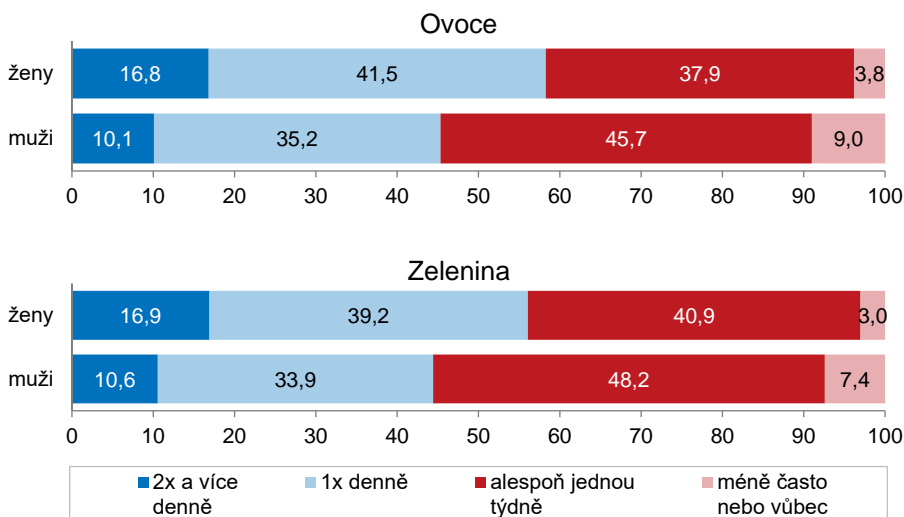
Graf 16: Pracovní fyzická aktivita podle pohlaví a dosaženého vzdělání (2022, v %)

Stravovací návyky

Další sledovanou charakteristikou byly stravovací návyky, konkrétně konzumace ovoce a zeleniny či zeleninových salátů v typickém týdnu respondenta. Z analýzy získaných dat vyplynulo, že alespoň jednou denně konzumuje ovoce více než polovina osob a zeleninu přesně polovina osob, přičemž výrazně vyšší podíly jsou v tomto směru u žen. Necelých 17 % žen jí ovoce dvakrát i vícekrát denně. V takové míře si jej dopřává jen desetina mužů. S velkým rozdílem ženy předhánějí muže i v konzumaci zeleniny. Zeleninu má denně na talíři 56,1 % žen, zatímco jednou či vícekrát denně sní zeleninu jen 44,5 % mužů. Naproti tomu každý čtrnáctý muž (7,4 %) v ČR nejí zeleninu téměř vůbec (méně než jednou týdně nebo vůbec).

Graf 17: Četnost konzumace ovoce a zeleniny v běžném týdnu podle pohlaví (2022, v %)

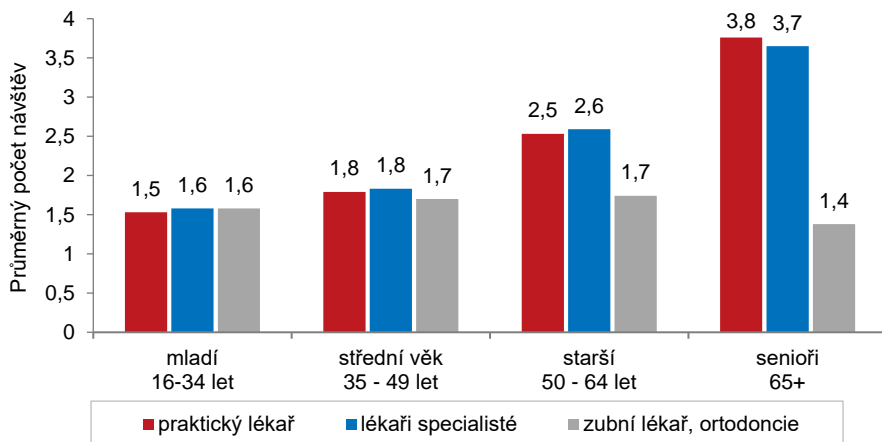

Péče o zdraví

Dalším aspektem zdravého životního stylu je také péče o vlastní zdraví. V rámci toho byli respondenti dotazováni, kolikrát za posledních 12 měsíců navštívili praktického lékaře (včetně preventivních prohlídek), kolikrát navštívili specializovaného lékaře (např. oční, ortoped, ORL, gynekolog) a kolikrát zubaře či ortodontistu. S přibývajícím věkem a obecně zhoršováním zdravotního stavu docházejí lidé k lékaři častěji. Zatímco mladší ročníky navštíví svého praktika jednou až dvakrát za rok, u seniorů nad 65 let je to v průměru až 4krát ročně, přičemž podobný počet návštěv absolvují také v ordinacích specializovaných lékařů. Odlišná situace je u zubařů. Průměrný počet návštěv u stomatologa za rok činí 1,6 a z hlediska věku respondentů se nijak výrazně neliší.

Graf 18: Počty návštěv lékařů za posledních 12 měsíců podle věkových skupin v roce 2022

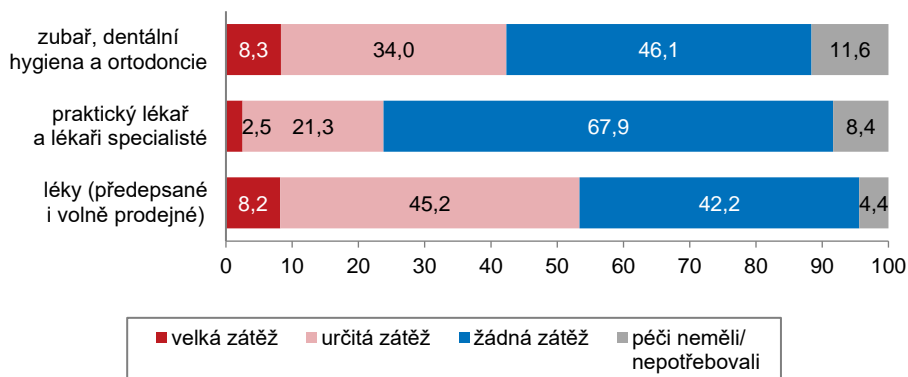

Finanční zátěž péče o zdraví

Největší finanční zátěží jsou pro české domácnosti v rámci péče o zdraví především výdaje za léky, ať už předepsané, nehrazené pojišťovnou, anebo volně prodejné léky či potravinové doplňky. Jako velkou zátěž tento výdaj pocítuje 8,2 % respondentů a dalších 45,2 % jako určitou zátěž. Mnohé domácnosti vnímají jako finanční zátěž také platby u zubaře. Pro necelou polovinu domácností (42,3 %) je péče u zubaře určitou až velkou zátěží. Sem je ovšem zahrnuta i ortodontie a dentální hygiena, které jsou často spojeny s nemalými finančními náklady.

Naopak návštěvy u praktického lékaře a specialistů, ani případná hospitalizace v nemocnici, nebyly žádnou finanční zátěží pro více než dvě třetiny domácností. To je v souladu s tím, že je v tuzemsku ambulantní i lůžková péče u praktiků a specializovaných lékařů vesměs krytá z povinného zdravotního pojištění.

Graf 19: Zátěž domácnosti výdaji za zdravotní péči a léky (2022, v %)

Kvalita života a spokojenost

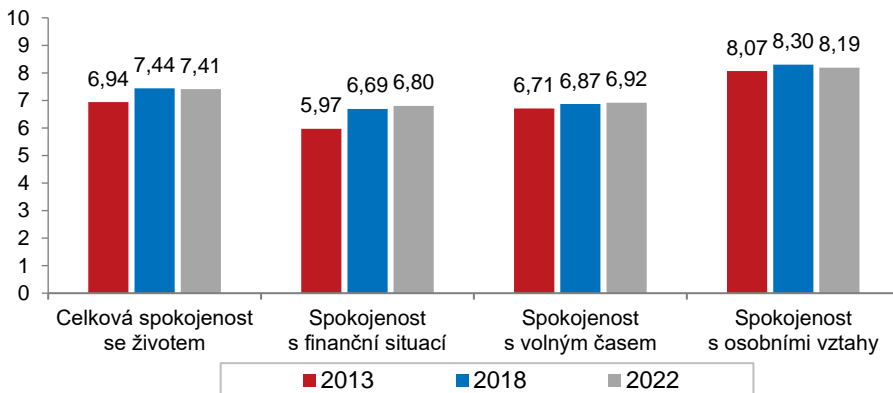
Druhé téma modulových otázek pro rok 2022 bylo zaměřeno na kvalitu života. Respondenti měli subjektivně zhodnotit svou aktuální životní situaci co do vnitřních pocitů pohody a spokojenosti. Posuzována byla spokojenost celková, ale také s vybranými oblastmi života (finance, volný čas, osobní vztahy) na škále od 0 do 10, kdy 0 značí úplnou nespokojenost a 10 naprostou spokojenost.

Hodnocení celkové spokojenosti se životem dosáhlo průměrné známky 7,41, což je oproti poslednímu zjišťování v roce 2018 drobný pokles. Absolutní nespokojenost s vlastním životem projevilo pouze 0,3 % hodnotitelů, naopak zcela spokojených se známkou 10 bylo 9,4 %.

Při hodnocení různých oblastí života vyjádřili dotazovaní nejmenší spokojenost s finanční situací své domácnosti, avšak v průběhu let lze vidět postupné zlepšení. Méně spokojeni byli rovněž s množstvím času stráveným na činnostech, které je baví. I v této oblasti však pozorujeme za posledních 10 let nepatrné zlepšení. Nejvyšší známky spokojenosti udělili obyvatelé České republiky osobním vztahům se svými blízkými v rodině, s přáteli či sousedy (průměrně 8,19), avšak právě v této oblasti došlo oproti roku 2018 k nejvýraznějšímu zhoršení.

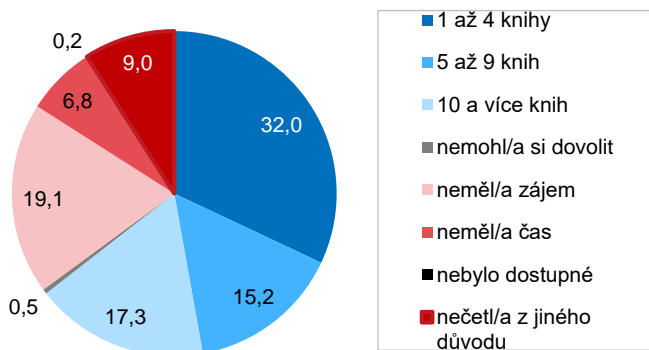
Graf 20: Spokojenost s vybranými oblastmi života v letech 2013, 2018 a 2022 (na škále od 0 do 10)

Volnočasové aktivity

Respondenti měli dále odpovědět, zda přečetli během posledních 12 měsíců nějakou knihu, a pokud ano, tak uvést jejich počet, v opačném případě uvést důvod proč nečtou. Ukázalo se, že alespoň 1 knihu za rok přečetlo 64,5 % dotázaných osob, naopak žádnou knihu nepřečetlo 35,5 % respondentů.

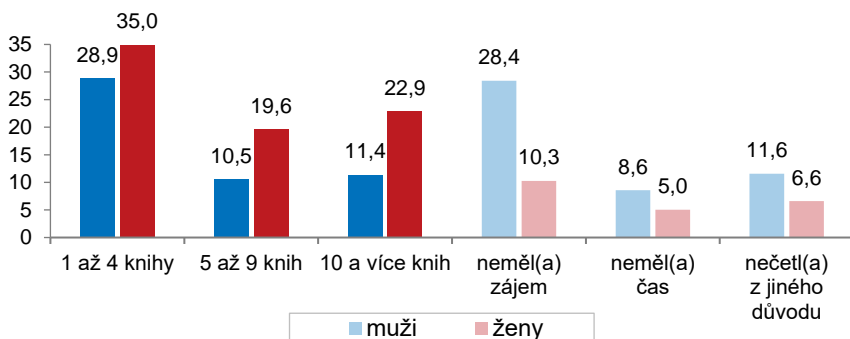
Graf 21: Četba knih za posledních 12 měsíců (2022, v %)

Mezi důvody, proč někteří respondenti nečtou knihy, byl nejčastěji uváděn nezáměr o čtení knih (19,1 %) a nedostatek času (6,8 %). Okrajové možnosti jako „nemohl(a) jsem si dovolit z finančních důvodů“ nebo „nebylo to pro mě dostupné“ (kam spadá i jazyková bariéra) tvořily méně než 1 % odpovědí.

Výrazně více se čtení knih věnují ženy než muži, pokud jde o počet přečtených knih. Téměř každá čtvrtá žena přečte více než 10 knížek za rok. Naproti tomu u mužů je to pouze každý devátý.

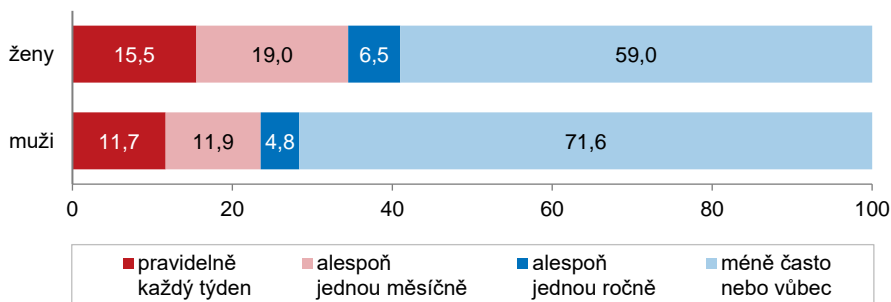
Graf 22: Četba knih podle pohlaví (2022, v %)

Dále bylo zjišťováno, zda se oslovení respondenti věnují ve volném čase nějaké umělecké činnosti, např. hře na hudební nástroj, zpěvu, tanci, kreslení, fotografování, ručním pracím, vyřezávání, psaní povídek či básní. Dle zjištění je patrné, že dvě třetiny Čechů nemají žádný takový koníček, který by se dal označit za uměleckou činnost. Mezi ženami se najde 15,5 % osob, které se věnují uvedené aktivitě zcela pravidelně alespoň jednou týdně, mezi muži jich je necelých 12 %. Stejný podíl mužů uvedl, že si na svůj umělecký koníček najde čas alespoň jednou za měsíc, u žen jich byla téměř pětina.

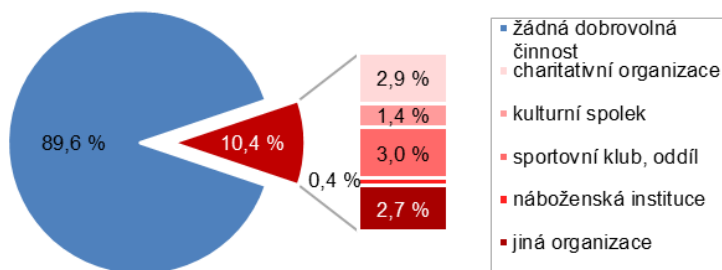
Graf 23: Umělecká činnost jako koníček podle pohlaví (2022, v %)

Dobrovolnická činnost

Novým tématem v loňském šetření Životní podmínky bylo tzv. dobrovolnictví. Neplacenou dobrovolnou činnost pro nějakou organizaci, klub či spolek vykonávala během posledních 12 měsíců zhruba desetina obyvatel České republiky. Pomáhali nejčastěji ve sportovních oddílech, charitativních organizacích nebo v kulturních spolcích (např. pořádání akcí pro děti, letní kulturní akce a koncerty).

Graf 24: Dobrovolnická činnost pro organizaci, klub nebo spolek (2022, v %)

Dále se zjišťovala dobrovolná neplacená činnost, která nebyla zastřešena žádnou organizací, např. pomoc jiným lidem (nákupy, vaření, úklid), pomoc zvířatům, úklid lesa, čištění potoka či sbírání odpadků v přírodě. Tuto neformální dobrovolnou činnost uvedlo celkem 12,3 % dotázaných.

Závěr

V této brožurce jsme Vám představili nejzajímavější závěry z výběrového statistického šetření Životní podmínky 2022. Údaje z tohoto šetření jsou cennou součástí podkladů pro zásadní rozhodnutí v oblasti řízení sociální politiky státu, nastavení programů začleňování osob ohrožených příjmovou chudobou a sociálním vyloučením a další aktivity především v rámci resortu Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Závěry šetření Životní podmínky ukazují, jak se celková sociálně ekonomická situace země odráží na životě konkrétních typů domácností.

Podrobné zpracování údajů lze nalézt na internetových stránkách ČSÚ. Na adrese: <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez> se nachází souhrnná publikace z tohoto šetření za rok 2022, která byla publikována dne 2. února 2023. V archivu jsou umístěny také odkazy na publikace z dřívějších let. Vedle toho ČSÚ zveřejňuje rovněž informace o metodice a zpracování dat celého šetření Životní podmínky.

